

NÉMETH ISTVÁN

Barna forradalom

NEMZETISZOCIALIZMUS
NÉMET FÖLDÖN

A „nemzetiszocializmus” kifejezést először 1904-ben az osztrák Szudéta-vidék Német Munkáspártja használta, hogy nemzeti egyesüléssel és regionális autonómiával körvonalazza célját: az Osztrák–Magyar Monarchia leváltását. 1918. május 5-én a párt nevet változtattott: a Német Nemzetiszocialista Munkáspárt (DNSAP) programját Rudolf Jung képviselő fogalmazta meg *Nemzeti szocializmus* címmel. Az 1919-ben alakult Német Munkáspárt (DAP) pedig 1920-ban felvette az NSDAP nevet.

A német nyelvű térségben a „nemzeti szocializmus” a munkásmozgalom marxista sugallatú nemzetközi szocializmusa ellen irányult. A „nemzetiszocialista” elnevezésű új pártok ideológiájukban elhatárolódtak a szociáldemokrácia internacionalizmusától és a régebbi pártok konzervatív nacionalizmusától, s programjukat jobb alternatívaként kínálták választói csoportjaiknak (a munkásoknak és a középrétegnek).

ELŐZMÉNYEK

1896-ban Friedrich Naumann evangélikus lelkész és publicista politikai pártként megalakította a Nemzetiszocialis Egyesületet. Az egyesület támogatta a birodalmi kormány imperialista gyarmati és haditengerészeti politikáját. A gyarmatok megszerzése a jólétet növelné – vélekedtek –, ezzel hozzájárulna a nemzet egyesítéséhez, és II. Vilmos császárnak „mértékelt demokratizálódást” tenne lehetővé.

Az egyesület 1897-ben elfogadta a *Nemzetiszocialis katekizmust*. Naumann hívei meg voltak győződve arról, hogy „a nemzeti és a szocialis összetartozik”. 1900-ban *Demokrácia és császárság* című könyvében a császárnak a porosz háromosztályos választójog megszüntetését javasolta, hogy ezzel a császárság kiegyezzen a munkásokkal. 1902-ben szabad, ideológia- és politikamentes szakszervezeti mozgalom létrehozását sürgette. A Nemzetiszocialis Egyesület azonban gyenge visszhangra talált a lakosság soraiban, és az 1903-as Reichstag-választáson elszenvedett veresége után feloszlott. Néhány tartalmi párhuzam ellenére Naumann kifejezetten eltávolodott a későbbi nemzetiszocializmustól. Az antiszemizmus határozott ellenfeleként és liberális demokrataként ezért nem lehet a nemzetiszocializmus közvetlen előfutárai közé sorolni.

Walther Rathenau nagyiparos és író 1912-től különböző írásokat jelentetett meg, amelyek nemzeti és szocialista kezdeményezéseket tartalmaztak. Az első világháború alatt központilag tervezett „államszocializmus” bevezetését javasolta. Azt remélte, hogy a tervgazdasággal megfékezheti és a köz javára hasznosíthatja a magánkapitalista érdekeket. 1919-ben jelent meg *Az új állam* című könyve, amelyben Rathenau a munkástömegek érzéseit írta le, amelyeket becsaptak a novemberi forradalommal és a szocializmus fogalmával. A szocializmus „elárulása” akkortájt szélesen elterjedt nézet volt a kommunistáknál és a nemzetiszocialistáknál egyaránt.

A történelmi nemzetiszocializmus azonban sohasem kínálta önmagában zárt nemzetiszocialista ideológiát. Hitlert nem érdekelték a komoly ideológiai viták, számára a szocializmus csupán egy közhely volt a sok közül, amelyet felhasznált, mert érdekei úgy kívánták. A sajátos náci értelmezés szerint a szocialista kifejezés népközösséget, a nemzeti pedig faji ideológiát jelentett.

A fogalom többnyire Adolf Hitler és hívei sajátos ideológiáját jelenti. A „nemzeti” kifejezés alatt Hitler az egyén felelősségét értette a népközösségben, amelynek az egyénért vállalt felelősségét nevezte „szocializmusnak”. A szocialisták fő céljával, a termelési eszközök társadalmasításával azonban szembe szállt. Hans-Ulrich Wehler történész szerint a szocializmus az NSDAP-ben

Az NSDAP programját tartalmazó brosúra

csak a népközösségi ideológia „kiforgatott formájában” élt tovább. Manapság messzemenően a rasszizmussal, imperializmussal, totalizmussal és népiertással azonosítják, és nem tekintik megújulásra alkalmas ideológiának.

Az 1919. januárban megalakult Német Munkáspárt 1920-ban Münchenben Nemzetiszocialista Német Munkáspártra (NSDAP) változtatta a nevét, és magát valamennyi antiszemita és antidemokratikus erő „gyűjtőmozgalmának” tartotta. Eközben átvette Rudolf Jung programjának nagy részét.

25 pontos programja hangsúlyozta a völkisch mozgalomból ismert népközösség fogalmát, amelynek mindent alárendelt. Az eszme befelé homogenizáló, idegenellenes és kiközösítő – főleg a zsidók ellen –, kifelé pedig expansionista és rasszista volt, s „az árják életéért folyó harcát” tartalmazta. A célok és az

Bajor szabadcsapatok Münchenben, 1919

eszközök a számos korábbi gyűjtőmozgalomhoz hasonlóan továbbra is tisztázatlanok maradtak.

A NÉPKÖZÖSSÉG ESZMÉJE

A népközösség a nemzetiszocialista ideológia központi fogalma volt. Eszerint a népnek – felülemelkedve mindenféle osztály- és rendi korláton – faji és világnézeti közösségként, zártan Führerje mögött kell állnia. A népközösséget a közvélemény gleichsoltolásával és a következetes nemzetiszocialista nevelési rendszerrel igyekeztek megvalósítani.

A „népközösség” már 1900 táján gyakorta felmerülő fogalom volt, s a századforduló előtt több könyv is született róla. A konfliktusoktól és társadalmi elmentétektől szétzilált társadalomban különböző völkisch és konzervatív politikai csoportocskák használták, de a liberálisoknak és a keresztényeknek is attraktív volt. Főleg a „vándormadarak” romantikus ifjúsági mozgalma népszerűsítette a jövő társadalmi eszméjeként. A gazdasági haszonlesés, egoista individualizmus és pártviták által meghatározott „társadalommal” szemben a népközösséget igyekeztek megvalósítani. A jól működő gépezetnek valójában a Führer és a tömeg viszonyát kellett „acélblokkban” összeilleszteni.

Az 1914. évi háborús révület eufóriájában, majd a harcmezők bajtársiasság-

gában számos konzervatív, de baloldali erő is olyan modellt látott a megvalósítandó népközösségben, amelyben az osztály- és rendi ellentétek eltűnnek. „1914 szellemére” a weimari időkben is sokan esküdtek. A „népközösség” fogalma azt az illúziót közvetítette, hogy a szoros személyes kapcsolatok átvihetők az egész modern társadalomra. A „népközösség” így ideális fogalom volt a politikai propaganda számára.

A „népközösség” fogalma már az 1920-as években nagy szerepet játszott Hitler beszédeiben. Az NSDAP programja szerint a jövő nemzetiszocialista népközösségében „*valamennyi állampolgár azonos jogokkal és kötelességekkel rendelkezik*”. A vezető náci ideológusok beszédeiből és gyakorlatából rekonstruálható népközösség elképzelés voltaképpen két elemen nyugodott: a fajon és a világnézetben.

A társadalom népközösséggé formálása már 1933-ban megkezdődött és 1945-ig változatlanul a propaganda része volt. A „polgár” fogalma helyébe a „néptárs” lépett. Az üzemekben többé nem használták az osztálymegosztó munkavállaló és munkaadó elnevezést, helyette üzemi közösségekről beszéltek, ahol a munkásokat az „ész és az ököl” jelszava alatt egyesítették. A cégvezetőket az „üzem Führerének” nevezték. Már a nemzetiszocialista diktatúra első éveiben – minden partikularizmust kerülendő – betiltották, illetve náci szervezetekbe integrálták az önálló egyesületeket, szövetségeket és szervezeteket, még akkor is, ha pozitív viszonyultak a rendszerhez.

Az ügynevezett egytálasárnapokon a szimpatizánsok közös ebédre gyűltek össze, amit Goebbels „*szocializmus a gyakorlatban*” kifejezéssel illetett. A másik akció az ügynevezett téli segély (WHW) volt: a hideg és az éhség elleni akció során egész évben gyűjtöttek a szükségét szenvedő néptársaknak, vagy a hadsereg számára színházi és filmrendezvényeket szerveztek. A német támadás elakadása miatt az orosz télen télikabátokat gyűjtöttek katonáiknak, „*Egy nép magán segít*” jelszóval. Ezekbe az akciókba ismert filmszínészeket – pl. Heinz Rühmann és Zarah Leander – is bevontak.

HARC A NEMZETISZOCIALISTA FORRADALOM IRÁNYVONALÁÉRT

Az nem volt új jelenség, hogy a nemzetiszocialista mozgalmon belül hosszú ideig a nemzeti és főleg a szocializmus fogalom többféle értelmezése létezett. Az NSDAP mellett mindig több töredékcsoport volt, mint például az „ellenállási kör” a porosz bolsevik Ernst Niekisch körül vagy az ügynevezett Ébredők köre a korábbi NSDAP-aktivista Richard Scheringer egykori hadnagy körül, akik céljaikat – a kapitalizmus szétverése – nem az NSDAP programjaiban látták megvalósíthatónak, s így továbbra is attól „balra” foglaltak helyet. De az NSDAP-n belül is létezett egy ügynevezett „balszárny”, amelyik a Strasser testvérek körül gyülekezett és radikális szocialista követeléseket képviselt.

„*Egy nagy, erőteljes újjászületés megy végbe a német jelen fájdalmas káoszában* – írta Otto Strasser –, *kihal a francia forradalom eszméje, a liberalizmus, s vele hal a kapitalizmus, individualizmus, racionalizmus. Felemelkedik a német forradalom eszméje – a konzervativizmus –, és megtölti az élet minden szintjét formációival.*” Gregor és Otto Strasser megkísérelte a pártot „balról”, vagyis következetes szocialista követelésekkel befolyásolni. Ennek nyomán az NSDAP legkésőbb a bambergi pártkongresszuson (1926. február) két programszárnyra oszlott. A „balszárny” az ország északi részén formálódott a Strasser testvérek körül, a „jobbászárny” pedig délen, Adolf Hitler körül.

Adolf Hitler a landsbergi erődből visszatérve erős „balszárnyal” állt szemben, amely elég gyakran nem azonosult nézeteivel. Ettől kezdve a pártban folyamatos frakcióharcok zajlottak.

A FASIZMUS FOGALOM TÉVES HASZNÁLATA

Sztálin jelszava a „szocializmus egy országban” történő építéséről nem túrt meg semmiféle konkurenciát, főleg legnagyobb vetélytársa (s majdani szövetségese), a Német Birodalom részéről. A Szovjetunióban 1931–1932 táján betiltották a „nemzetiszocialista” kifejezés használatát, mert a Szovjetunió is a nemzeti utat járta. A „fasiszta” kifejezés használatát ezért hasznosabbnak tekintették minden jobboldali és antikommunista párt jellemzésére,

s mindez kedvezett a nemzetközi kommunista, illetve baloldali retorikának és gyakorlatnak is. A „fasiszta” melléknév használata helytelen a „Harmadik Birodalom” minősítésére – mutatott rá John Lukacs *Demokrácia és populizmus* című könyvében. Helyesebb, ha csak Mussolini mozgalmát jellemezzük vele. A „fasiszta” szó helytelen használata mélyen beivódott napjaink szóhasználatába, és nehezen változik.

Az eltérő külpolitikai felfogás vagy a gazdasági jellegű követelések ellenére a két vezető, Gregor Strasser és Adolf Hitler az esetleges szakítást kedvezőtlennek tartotta s nem vállalkozott rá.

Otto Strasser egykori szociáldemokrata (SPD) párttag 1926-ban lépett be az NSDAP-be, képzettebb, intelligensebb és simulékonyabb volt, mint testvére, Gregor, és sohasem értette, hogy az egyik hannoveri NSDAP-gyűlésen testvére miért nem támogatta Joseph Goebbels indítványát, amely nyíltan követelte a „kispolgár Adolf Hitler kizárását a pártból”.

A bambergi pártkongresszuson, amelyen a nagy távolság és az utazási költségek miatt az északi, strassereri gaunak csak két küldöttje vett részt, Hitler hívei

a hannoveri gyűlés valamennyi határozatát érvénytelennek nyilvánították. Joseph Goebbels, akire „mély benyomást tett” Hitler beszéde, a müncheniek oldalára állt. Az élete végéig jellemző opportunizmus ekkor a berlini gauleiteri posztot eredményezte számára.

Gregor, aki személyes okokból kezdetről kitarított a karizmatikus Hitler oldalán, ezen a gyűlésen minden szavazásnál hallgatott. Ezzel személyes tekintélyének és a párt egész „balszárnyának” jelentős károkat okozott. Ettől kezdve a párt „jobbszárnya” egyre több hívet szerzett és mind keményebben lépett fel a „Strasser-emberek” politikai irányzatával szemben. De a Strasser testvérek és környezetük (főleg Herbert Blank, Richard Schapke és Eugen Mossakows-

ky) nem engedett, s 1926-ban alapított kiadójukban további írásokat publikáltak, amelyek keresztették Hitler követeléseit. Főleg Otto Strasser lépett fel Hitler éles és leplezetlen bírálójaként, és mélyülő konfliktusuk ellenére ragaszkodott szocialista álláspontjához. Állandóan gúnyolta Hitler művészeti felfogását, fájértelemzését és arra épített külpolitikai követeléseit.

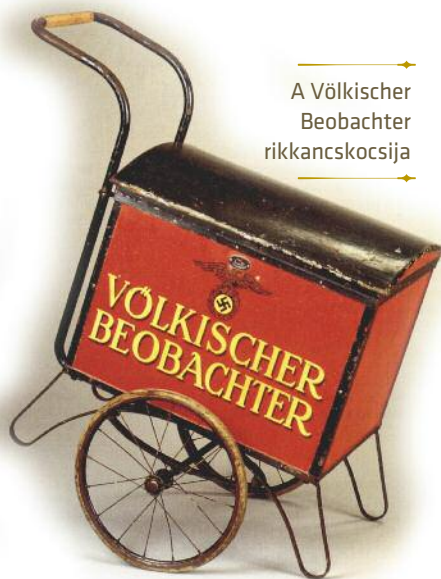
A „balszárny” követelései antikapitalisták, részben nihilisták voltak. A „nemzeti szocializmus” jelszava bombaként robbant. A fiatal generációt Gregor

Gregor Strasser (balról a második) és mellette Goebbels egy berlini felvonuláson, 1926

Strasser szerint „antikapitalista sóvárgás” hatotta át, s tagjai hajlandók voltak harcolni a versailles-i szerződés és az 1929. évi Young-terv ellen. A „Strasser-emberek” készek voltak a liberális demokrácia pusztító hatásaival szemben szövetséget kötni a bolsevik Oroszországgal és a lázadó Mahatma Gandhival a „Nyugat” elleni harcban.

A gyarmatosított népek faji értékeléséhez híven Hitler nem tudott mit kezdeni ezekkel a követelésekkel. A „szlávokban” vagy az „indiaiakban” sokkal inkább „alsóbb fajt” látott, amellyel kategorikusan kizárt minden együttműködést. Hitler így érvelt Strassernak: „Ön például

A Völkischer Beobachter rikkancskocsija

nyíltan az úgynevezett indiai szabadságmozgalom mellett szólt, jöllehet ebben az esetben nyilvánvaló, hogy az alsóbb indiai faj lázadásáról van szó az értékes angol-északi faj ellen. Az északi fajnak joga van uralni a világot, s nekünk a faj ezen jogát külpolitikánk vezérszavává kell tennünk. Ezért számunkra semmiféle együttműködés nem jöhet szóba Oroszországgal, ahol egy szláv-tatár testen zsidó fej ül.”

Veleszemben Otto Strasser ezt mondta: „Mi a nemzetiszocializmust tudatos antiimperialista mozgalomként fogtuk fel és fogjuk fel ma is, amelynek nacionalizmusa a német nemzet életé-

A NEMZETISZOCIALISTA FORRADALOM A FORRADALMAK FORRADALMA VOLT

ADOLF HITLER BESZÉDE A REICHSTAGBAN 1937. JANUÁR 30.

„Akkortájt, amikor még egyszerű szónokként jártam az országot, polgári részről gyakran megkérdezték tőlem, miért hiszünk a forradalom szükségességében, ahelyett, hogy a fennálló rendszer keretében és a meglévő pártok együttműködésével javítanánk meg az általunk károsnak és egészségtelennek tűnő viszonyokat. Miért van szükség új pártra és főleg új forradalomra?

Akkori válaszaimat mindig az alábbi megfontolások határozták meg:

1. Az akkori megoldásokat, a német állapotok hanyatlását, az életfelfogást és az életről vallott szemléletet nem lehet egyszerű kormányváltással felszámolni. Ez a változás már elégszer végbement anélkül, hogy jelentős javulást hozott volna a német nyomorban. Valamennyi kormányátalakítás csak a színjáték szereplőire gyakorolt pozitív hatást, a nemzetre azonban állandóan csak negatív eredményt hozott. Népünk gondolkodása és élete hosszú időre olyan pályára került, amely természetellenes és eredményeiben káros volt. Ezen állapotok egyik oka jellegünkben, történelmi fejlődésünkben, állami felépítményünk és vezetésünk idegen szervezetek iránti igényében rejlik.

A parlamenti demokratikus rendszer elválaszthatatlan volt a korszak általános jelenségeitől. A nyomor gyógyítása nem történhet az érte felelős okok részvételével, hanem csak azok radikális felszámolásával. Ezzel a politikai harc az adott viszonyok közepette a forradalom jellegét ölti.

2. Ilyen forradalmi át- és újjáalakulás elképzelhetetlen a régi állapotokért többé-kevésbé felelősök részéről, vagyis a korábbi alkotmányos élet politikai szervezetei és ezen intézmények részvételével, hanem csak új mozgalom létesítése és harc révén azzal a céllal, hogy a politikai, kulturális és gazdasági élet szükségessé vált megújítását a legmélyebb gyökerekig végrehajtsák, s mindent, ha szükséges, a vér és az élet latba vetésével! Megjegyzendő, hogy átlagos pártok parlamenti győzelme alig változtat valami jelentőset a népek életútján és életképén, miközben az igazi forradalom, amely a legmélyebb világnézeti felismerésből fakad, kifelé is a leghatásosabb és általánosan látható változásokhoz vezet.

Ki kételkedik abban, hogy ebben a mögöttünk hagyott négy évben valóban erőteljes mérvű forradalom sópört végig Németország felett?

Ki hasonlíthatja össze ezt a mai Németországot a mai, január 30. előtti négy évvel, amikor letettem eskümet a tiszteletre méltó birodalmi elnök kezébe?

Mindenesetre, ha nemzetiszocialista forradalomról beszélek, mindaz a németországi események sajátosságában rejlik, amely átalakulás mélysége és jellege talán éppen a külföldnek és talán néhány állampolgárunknak sem teljesen világos. Azt sem vitatom, hogy éppen ez a tény, számunkra éppen a nemzetiszocialista forradalom menetének leginkább említésre méltó sajátossága, s amelyre különösen büszkék lehetünk, mindez külföldön és néhány állampolgárunk esetében ezen egyedüli történelmi esemény megértését inkább gátolta, mintsem segítette. Mivel ez a nemzetiszocialista forradalom mindenekelőtt a forradalmak forradalma volt.

Ezalatt az alábbiakat értem: évezredekén keresztül nem a német agyakban, hanem inkább a környezet agyában alakult ki és valósult meg az elképzelés, hogy minden igazi forradalom jellemzője a korábbi erők főszereplőinek véres megsemmisítése volt, s ezzel összefüggésben a köz- és magánberendezések lerombolásával kell járnia. Az emberiség hozzászókokat ahhoz, hogy a forradalmakat ilyen kísérőjelenségeivel ismételtén inkább legális eseményeknek ismerje el, vagyis az élet és a tulajdon viharos megsemmisítésével ha nem is értett egyet, de legalábbis megbocsátóan szembesült, s az események szükséges kísérőjelenségeit is forradalomnak nevezte!

Ez talán a legnagyobb különbség – ha eltekintek a fasiszta Olaszország felkelésétől – a nemzetiszocialista és más forradalmak között.

A nemzetiszocialista forradalom szinte teljesen vértelenül folyt le. Amikor a párt Németországban valóban nagy ellenállást leküzdve átvette a hatalmat, ez egyáltalán nem okozott anyagi károkat. Bizonyos büszkeséggel kijelenthető: ez volt talán az első forradalom, amelyben egy ablaküveg sem tört be.

De nem szeretném, hogy félreértsenek: ha ez a forradalom vértelenül zajlott le, az nem azért történt, mert nem voltunk eléggé férfiak, hogy vért is láthassunk!

Négy éven keresztül katona voltam minden idők legvéresebb háborújában. Annak során egyetlen helyzetben és semmilyen körülmények között nem veszítettem el az idegeimet. Mindez érvényes volt mun-

nek és növekedésének megtartására és biztosítására korlátozódik más népek és országok feletti bármiféle uralmi tendencia nélkül. Számunkra ezért elutasítandó volt és marad a nemzetközi kapitalizmus és nyugati imperializmus által folytatott politika.”

A továbbiakban az eltérő gazdasági felfogások kerültek szóba. Hitler a kapitalizmus gyökerét a „zsidó nagytőkében” látta, s csupán ennek szétzúzására gondolt. Semmiképpen nem állt szándékában szakítani a nem zsidó kapitalista vállalkozásokkal. Sokkal inkább megragadt a mohó (zsidó) és alkotó (árja) tőkére vonatkozó sajtó rövidített kifejezésénél.

Az SA zászlaja

Ráadásul megsértette a pártalapítók 25 pontját is, amikor kizárta a monopóliumok megtörését.

Ezzel szemben a „forradalmi nemzetiszocialisták” az egész kapitalista rendszerrel való szakítást követelték, mivel az „akadályozza a völkisch élet igazi kibontakozását”, s így a népközösség létrehozásának útjában áll. A „forradalmi nemzetiszocialisták” olyan szocializmusra törekedtek, amelyben megkerülhetetlen a magántulajdonnal való szakítás. Szocialista szándékaikból kiindulva autarchiatörekvéseket, belső valutát és állami külkereskedelmi monopóliumot sürgettek.

katársaimra is. Csak egyedül mi nem láttuk abban a nemzetiszocialista forradalom feladatát, hogy emberi életet vagy értékeket semmisítsünk meg, hanem sokkal inkább abban, hogy egy új és jobb életet hozunk létre.

Legnagyobb büszkeségünk, hogy népünk bizonyára legnagyobb forradalmasítása az áldozatok és veszteségek minimumával ment végbe. Csak ahol a bolsevik gyilkolási vágy még 1933. január 30. után is úgy gondolta, hogy erőszakkal megakadályozhatja a nemzetiszocialista eszme győzelmét vagy megvalósulását, ott – és természetesen villámgyorsan – válaszoltunk erőszakkal.

Más elemeket, amelyeknek felismertük nagy politikai műveletlenségük miatti határozatlanságát, csak biztonsági őrizetbe vettük, s őket általában már rövid idő után szabadlábra helyeztük. Csak kevesen voltak olyanok, akik politikai tevékenységükkel leplezték számos, börtönel és fegyházbüntetéssel igazolt bűnözői tevékenységüket; őket később is megakadályoztuk romboló tevékenységük folytatásában, s valószínűleg életükben először hasznos foglalkozásra fogtuk őket. Nem tudom, öltött-e valaha egy forradalom olyan átfogó méreteket, mint a nemzetiszocialista; ennek ellenére számtalan korábbi politikai funkcionárius zavartalanul és békében folytathatta tevékenységét, sőt számos legádázabb ellensége gyakran magas állami pozícióban, zavartalanul élvezhette a neki járó nyugdíjat.

[...] Ha a németországi forradalom a spanyolországi demokratikus példa szerint ment volna végbe, akkor más országok sajátos benemavatkozási apostolai maradéktalanul kifejeznék aggodalmukat. A spanyol viszonyok ismerői állítják, hogy a bestiálisan lemészároltak 170 000-es száma inkább alacsonyan, mint magasan lett megadva. A spanyolországi derék demokratikus forradalmárok e teljesítménye alapján a nemzetiszocialista forradalomnak a mi országunk háromszor nagyobb lakosságára alapján 400 000–500 000 ember megöléséhez lenne joga! Hogy mi ezt nem tettük, a demokratikus világpolgárok részéről látszólag tényleg szinte mulasztásnak, barátságtalan megítélésnek tűnik.

Mi ezt tettük! [...] Csak a szív, és mondhatom: az ész tartott vissza bennünket az ilyen eljárástól. Így az egész nemzetiszocialista forradalom összességében kevesebb áldozatot követelt, mint az 1932-ben németországi bolsevik ellenfeleink által forradalom nélkül meggyilkolt nemzetiszocialisták száma.

Mindez csak egy olyan alapelv követésével volt lehetséges, amely nemcsak a múltban határozta meg cselekvésünket, hanem a jövőben sem akarjuk elfeledni: nem a káoszteremtés a forradalom – vagy egyáltalán valamely átalakulás – feladata, hanem csak valami rossz felváltása a jóval. Mindez azonban állandóan azt követeli, hogy a jó már valóban jelen legyen.

Amikor négy évvel ezelőtt, január 30-án a tiszteletre méltó birodalmi elnök úr magához hívott és megbízott egy új német birodalmi kormány alakításával és vezetésével, akkor már kemény harc állt mögöttünk az államhatalomért vívott harcban, amelyet mi az akkori szigorúan legális eszközökkel folytattunk. E harcot a Nemzetiszocialista Párt folytatta. Benne az új állam már régóta eszmei és formai alakzatot nyert, mielőtt még valóban kihirdethette volna. Az új birodalom valamennyi sarokköve és elve a Nemzetiszocialista Párt sarokköve, gondolata és alapelve volt. A párt a német néptársakért folytatott legális vitában többségi pozíciót szerzett ebben a Reichstagban, s amikor végül megkapta a vezetést, akkor ez a vezetés a parlamenti-demokratikus jogok alapján már több mint egy éve igényelt jogot szerzte meg. A nemzetiszocialista forradalom értelme abban rejlik, hogy e párt követelése a korábban érvényes felfogások és berendezkedések forradalmi megújítását jelentették. És csak néhány vak gondolta, hogy a birodalom vezetésére joggal hivatott mozgalom nép által jóváhagyott programját a vétkes engedelmesség javára felmondhatja; e törvénytelen rendbontást vasököllel az új nemzetiszocialista birodalom és állam törvénye alá hajlította.

Ezzel, pártbeli elvtársaim és a Német Reichstag képviselői, a nemzetiszocialista forradalom mint olyan már lezárult. A párt által ettől a pillanattól biztosított hatalomátvételt én magától értetődőnek tartom, s ezzel a forradalom átlépett az evolúcióba.

Az elindított események eszmei és valódi áttörést tartalmaztak, amelyet még ma is elutasít néhány szellemi fogyatékos. De: a nemzetiszocialista tanok életünk számtalan területén forradalmasítóan hatnak és cselekszenek.

Alapvetően nemzetiszocialista programunk az egyén liberális fogalmának és az emberiség marxista fogalmának helyére a vérrel és röggel kapcsolatban álló népet teszi. Ez egy nagyon egyszerű és lapidáris mondat, de erőteljes kihatása van. Az emberiség történetében talán először ebben az országban arra irányult a felismerés, hogy az előttünk álló minden feladat közül az emberek számára a legszentebb az Isten által adott vérbeli kötöttség.

E birodalomban először lehetséges, hogy az ember a Mindenható által felruházott tehetséggel és belátással azon kérdések felé forduljon, amelyek létének megőrzésére nagyobb jelentőségűek, mint a győztes háborúk vagy a sikeres gazdasági csaták! A nemzetiszocializmus legnagyobb forradalma az, hogy felszakította az ismeretek kapuját, hogy az ember minden hibája és tévedése időfüggő és ezért ismét megjavítható, kivéve egy tévedést: a vérenek és jellegének Isten előtti megőrzéséről vallott felfogást. Mi, emberek, nem dönthetünk arról, miért teremtette a Gondviselés a fajokat, hanem csak elismerjük, hogy megbünteti azt, aki teremtését kétségbe vonja.”

AZ ÚJABB POLITOLÓGIAI IRODALOM A 20. SZÁZAD KÉT SZOCIALIZMUSÁT KÜLÖNBÖZTETI MEG:

	„VÖRÖS” SZOCIALIZMUS	„BARNA” SZOCIALIZMUS
Elnevezése	szocializmus, kommunizmus	nemzetiszocializmus, fasizmus
Irányultsága	nemzetközi	nemzeti
Orientáltsága	társadalmi osztály	faj
Kifejeződése	államszocializmus, a kommunista párt egypárti diktatúrája	az NSDAP egypárti diktatúrája
Vita	osztályharc	„népi harc”, fajhigiéna
Ellenségkép	kapitalista, nagybirtokos	zsidó, „némettelen”, „elfajzott”
Ellenséges osztály	burzsoázia, kapitalisták	(világ)zsidóság, „alsóbbrendű” fajok
Uralkodó osztály	munkásosztály, munkások és parasztok	úri faj, árnjak
Szövetségesek	idealisták, szociális ábrándozók, utópisták	nacionalisták, militaristák, darwinisták
Újraelosztás	a termelési eszközök államosítása, a gazdaság állami irányítása, szociális állam, betegség esetén bérfolyósítás	a zsidók és más „nem árnjak” kisajátítása, a gazdaság gleichsoltolása, munkaszolgálat, kényszermunka, szociális állam (anyasági segély, „Kraft durch Freude”)
Cselekvési formák	forradalmi osztályharc, az intézmények lerombolása	faji harc, a társadalmi intézmények gleichsoltolása, a családok lerombolása
Fejlődés	a munkás idealizálása, az önálló munka leértékelése	a munkás idealizálása, a katonák heroizálása, az „elfajzott” kultúra leértékelése
Koordináció	Politikai Bizottság, a KP Központi Bizottsága	Führer-elv
Hálózatok	politikai tisztek, pártkáderek lakótömbbizalmik	Hitlerjugend, Bund Deutscher Mädel
Ideológiai alap	Marx, Engels, Mao és Lenin írásai	Mein Kampf (Harcum), a 20. század mítosza
Cél	a munkás felszabadítása a kapitalista kizsákmányolás és az elidegenedett munka alól, a gazdaság államosítása	a német nép felszabadítása a versailles-i szerződés és a „világzsidóság” szolgáta alól, a zsidókérdés „végleges megoldása”
Az ellenség elhelyezése	Gulagra	koncentrációs táborba

Követelései ellenére az NSDAP „bal-szárnya” szigorúan antimarxista beállítottságú volt. Otto Strasser szerint a „szocializmus érzése” ugyan helyes volt, de mégis kapcsolódik a liberalizmus téves tanaihoz, s az internacionalizmus és materializmus kreatúrája. Otto Strasser szerint „mi a nemzetiszocializmust egész jellegetében úgy fogtuk fel és fogjuk fel, mint amely egyformán ellenséges a kapitalista polgársággal és a nemzetközi marxizmussal szemben”.

A „bal-” és „jobbszárny” nemzetiszocializmusa végül is két eltérő irányzat volt, amelyet nem lehetett összetartani,

mivel Európa újjárendezéséről vallott nézeteik gyökeresen eltértek egymástól. A „jobbszárny” egyre távolabbra került a párt eredeti 25 pontjától s ezzel a nemzetiszocializmus eredeti programjától. Hitlernek cselekednie kellett, s 1930. május végén beszélgetésre hívta Otto Strassert, hogy mélyülő konfliktusukat felszámolják. De megegyezés helyett végleges szakításra került sor kettejük között. Strasser előkészítette kilépését a pártból. 1930. július 4-én ezt lehetett olvasni a berlini nemzetiszocialista újságokban: „A szocialisták elhagyják az NSDAP-t.” A nyilatkozatot először kere-

ken 30 személy írta alá, akiknek száma néhány héten belül megtízszereződött.

„Hónapok óta mély aggodalommal követtük az NSDAP fejlődését, és növekvő aggodalommal kellett észlelnünk, hogy a párt egyre gyakrabban és egyre fontosabb kérdésekben a nemzetiszocializmus eszméi ellen cselekszik. A külpolitika, a belpolitika és főleg a gazdaságpolitika számos kérdésében a párt olyan álláspontot foglalt el, amely egyre nehezebben hozható összhangba a 25 ponttal.”

Otto Strasser terve, hogy Független Nemzetiszocialista Pártot alapít, meg-

hiúsult. A számára fontos személyek – Gregor Strasser, Ernst zu Reventlow, Koch keletporosz gauleiter – nem válták a szakítást Hitlerrel. Otto Strasser így Buchrucker őrnaggyal és Herbert Blankkal alapította meg a Forradalmi Nemzetiszocialisták Harci Közösségét és állította össze világnézeti programját *A német forradalom 14 tézise* címmel. Otto Strasser 1932-ben elkészítette, majd 1936-ban kiegészítette saját nemzetiszocialista programját, *A német szocializmus felépítése* címmel.

Szervezettsége és növekvő taglétszáma ellenére a sok kisebb, nemzeti-forradalmi csoport belépésével Fekete Fronttá nőtt mozgalom azonban nem tudott emléthető sikereket elérni. Meghiúsult Strasser azon reménye is, hogy a párt régi harcosait „*az NSDAP változatlan programjára*” hivatkozva kiszakíthatja a pártból és saját oldalára állíthatja. Végül az 1934. június 30-i véres akcióban Hitler parancsára a politikától már visszavonult Gregor Strasser mellett a baloldali nemzetiszocialisták élharcosait is meggyilkolták.

A FORRADALOM MÁRTÍRJA: HORST WESSEL

A kispolgári, konzervatív családból származó bielefeldi Horst Wessel (1907–1930) apja evangélikus lelkész volt, aki elutasította a weimari köztársaság politikai rendszerét és a versailles-i békeszerződést. A család Berlinbe költözése után

a fiú gimnáziumot végzett, majd 1926 áprilisától jogot tanult. Már korán csatlakozott olyan köztársaság-ellenes csoportokhoz, mint a Bismarck-rend és a Viking Szövetség. 1926-ban belépett az SA-ba és az NSDAP-be. Főleg a politikai radikalizmus és a hatalmi vágy vonzotta a nemzetiszocialistákhoz. Ugyanabban az évben lett Joseph Goebbels, a későbbi propagandaminiszter berlini gauleiter. Az NSDAP és az SA ekkor Berlinben még jelentéktelen csoportoska volt, melynek tagjai inkább egymással vitáztak. Wessel ezért főleg a működőképes SA-egységek felépítésére koncentrált.

1928-ban Wessel félbeszakította jogi tanulmányait, s teljesen az SA-munkának szentelte idejét. Szervezői ügyességének, retorikai tehetségének, valamint a nyílt erőszakhoz vonzódásának köszönhetően a náci mozgalomban rövidesen nevet szerzett magának. Feladatát főleg abban látta, hogy fiatalokat nyerjen meg a mozgalom számára. A Hitler-Jugendhez írt levelében így fogalmazott: „*Mi vagyunk Hitler barna tömege, s az elsők között akarjuk horogkeresztes zászlónkat rohamra vinni. Harcosok akarunk lenni, eszménk harcosai, katonák, akik titkos és sziklaszilárd kötelességteljesítéssel harcolnak.*”

1929. május 1-jétől Horst Wessel Truppführer lett és az SA-t Berlin-Friedrichshain városrészben szervezte, ahol különösen nagy volt a szociális nyomor. Itt politikailag a kommunisták domináltak. Wessel a munkáskerületben SA-felvonulásokkal és a baloldali gyűlések za-

varásával tudatosan provokálta a kommunistákat.

Wessel ismert és gyűlölt volt a berlini kommunisták körében, de a megölését nem tervezték. Az ellene elkövetett merénylet indoka sokkal inkább egy lakásbérleti vita volt Wessel és főbérletje között, aki az egyik szomszédos KPD-helyiségben Wesselre panaszkodott. Azt is híresztelte, hogy Wessel rendelkezik a Vörös Frontharcos Szövetség névsorával, s fegyvert tart a lakásában. 1930. január 14-én néhány ott lévő kommunista spontán akció keretében Wessel lakásához ment, élükön a többszörösen büntetett és pisztollyal rendelkező Albrecht Höhlerrel, aki a lakás ajtajának kinyitásakor azonnal fejbe lötte Wessel. Súlyos sérülésekkel kórházba szállították, ahol február 23-án meghalt.

A tettesek elmenekültek, de rövidesen elfogták őket. A bíróság az ügyet nem gyilkosságként, hanem „együttes emberölésként” kezelte s a résztvevőket jogtalan fegyverbirtoklásért marasztalta el, amiért részben felfüggesztett ítéletet kaptak. Albrecht Höhler hat év és egy hónap fegyházbüntetést kapott.

Horst Wesselből a náci propaganda azonnal mártírt csinált, s a „mozgalom vértanújának” nevezte. Az SA önzetlen harcosának kiáltották ki, aki a nemzeti-szocializmus eszméjéért halt meg. 1930. március 1-jei temetését náci rendez-

Hitler a Horst Wessel-emlékmű avatásán, 1933

Ernst Röhm mint az SA főparancsnoka

vénnyé változtatták és koporsóját horogkeresztes zászlóval fedték le. Az SA sorfalat állt, és sírjánál vezető náci búcsúztatták. Horst Wessel az NSDAP számára kettős szimbólum lett: a halálával a vétlenül üldözött párt képét sugallták a közvéleménynek, befelé azonban példaképül szolgált hívek számára, és „szellemét” a mozgalomban folyamatosan ébren tartották. Maga Hitler is támogatta Wessel mítoszának építését.

A Harmadik Birodalom propagandájában folyamatosan jelen volt az emléke: emlékműveket avattak, utcákat, tereket neveztek el és számos életrajzi írás jelent meg róla. Főleg az iskolásoknak és a fiataloknak igyekeztek példaképet mutatni, ezért gyakran neveztek el iskolákat róla. Az újszülötteknek adott Horst név a Harmadik Birodalomban az állam iránti elkötelezettséget jelentette.

Különös jelentőséget kapott az úgynevezett *Horst Wessel-induló*, amely rövidesen az SA hivatalos harci dala lett egész Németországban. „*Magasba a*

zászlót! A sorokat szorosan zárni” refrén rövidesen egyfajta állami himnusz lett, s minden nyilvános és pártrendezvényen másodikként ezt énekelték, sőt dallamát és szövegét postai levelezőlapokon is terjesztették.

ERNST RÖHM „MÁSODIK FORRADALMA”

Amikor Adolf Hitler 1933 kora nyarán befejezettnek nyilvánította a „nemzeti forradalmat”, megnőtt az elégedetlenség Ernst Röhm 4,5 millióra duzzadt „magánhadserege”, az SA soraiban. Elsősorban alsóbb rangfokozatú SA-vezetők követelték a nemzeti forradalom folytatását szociális és gazdasági területen is, mivel még nem érezték a beígért gazdasági fellendülést. Magasabb bért követeltek többéves utcai masírozásukért és szinte polgárháborús méretű erőszakos beavatkozásaikért.

Az SA-tagok többsége fiatal volt, friss energiától duzzadt, köreikben a munkáspártok számos korábbi híve talált új politikai otthonra. Proletár élethelyzetük forradalmi várakozással kapcsoló-

dott össze, a társadalom tényleges átalakításában reménykedtek. Röhm pedig az SA részvételét követelte a katonai hatalomban – egyenjogúan a 100 000 fős Reichswehr oldalán –, illetve az SA-vezetők erőteljesebb részesedését a hivatalok vezetésében, jöllehet nem kevesen foglalták el a korábbi szociáldemokrata hivatalnokok posztjait. Az SA ezzel olyan hatalmi tényezővé vált, amely már veszélyes lehetett Hitler számára.

Ernst Röhm, a „bajor géppuskakirály”, az SA vezérkari főnöke 1933 júniusában az NSDAP-n belüli elégedetlenek képviselőjeként még csak részsikerekről beszélt. Számára az SA és az SS jelentette a jövőndő nemzetiszocialista állam alapkövét. Az ő államuk, amelyért harcoltak és amelyet meg akartak tartani, „*az SA és SS a német forradalom harcosszellemi akaratának megvalósítója [...] Ezt a célt még messze nem érte el. [...] Ezért az SA és az SS nem fogja tűrni, hogy a német forradalom elaludjon vagy félúton elárulják a harctól visszahúzódnók!*” – hangzott Röhm 1933. júniusi felhívása. Hitler régi harcostársa azt is kijelentette, hogy a konzervatívok, reakciósk és az opportunisták hívek tiltakozása s az SA meggyengítésére és megszelídítésére irányuló erőfeszítéseik ellenére az SA szándéka folytatni a „német forradalmat”.

Gregor Strasser szerint a „második forradalom” követelése egyrészt „*a német nép mély antikapitalista vágyából*”, másrészt az SA többségének nyomására történt, de sohasem terveztek puccsot vagy államcsinyt Hitler ellen. Sőt ellenkezőleg: Röhm, Hitler régi barátja és bajtársa Führerével – és annak parancsa alapján – szándékozott végrehajtani a második forradalmat. Az SA állítólagos fegyvergyűjtése nem a Hitler elleni puccsot szolgálta, hanem a Reichswehrrel való esetleges összecsapást.

Miután Röhm a nyilvánosság előtt beszélt a „második forradalom” szükségességéről, Hitlernek szembe kellett fordulnia vele és nézeteivel, mivel nemzeti-konzervatív koalíciós partnerei – Papan, Hugenberg és a Reichswehr – is elleneztek a tervet és Röhm valamennyi katonai elképzelését. Utóbbiak ugyan diktatórikus rendszert óhajtottak, de félték a plebejus SA befolyásától, egyre ellenőrizhetetlenebb kilengéseitől és forradalmi erejétől.

De az ügyben a náci vezetés sem volt egységes. Goebbels 1933. július 3-i breslauer nyilvános beszédében a Hitler-Jugend találkozóján fenyegetően kijelentette, hogy a nemzetiszocialista forra-

Gregor (fent) és Otto (jobbra) Strasser

dalom „*csapásról csapásra*” halad tovább, „*s nem fog megállni, amíg az egész Német Birodalmat nem hódította meg*”. Röhmhöz hasonlóan az SA-t az SS-szel együtt – a Reichswehr és a rendőrség mellett – az állam harmadik hatalmi tényezőjének tartotta.

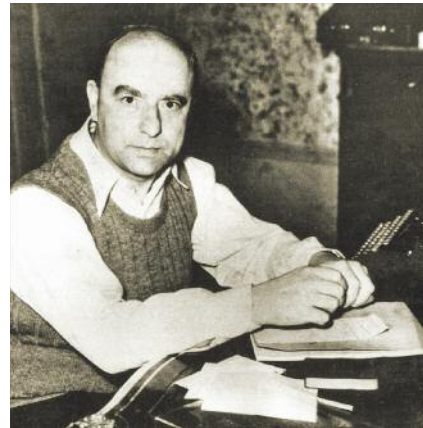
Hugenbergnek a koalíciós kormányból történt 1933. június 27-i kiválása után Hitlernek háromféle dologtól kellett tartania: 1. a második, „nemzetiszoz-

Náci felvonulás, 1936. november 9.

cialista forradalom” hívei esélyt kapnak a radikalizálódásra a „nemzeti forradalomra” irányuló terveikhez; 2. a kispolgárság és a középréteg szolidáris lesz az SA-követelésekkel; 3. az SA hagyományosan fegyelmetlen, mindennapi vad terrorja (különböző bosszúcselekmények, rablás, fosztogatás) a vállalkozók, a közigazgatás és a bíróságok funkcionáriusai ellen növelik az országon belüli félelmet és erősítik a náci rendszer elutasítását külföldön, esetleg gazdasági bojkotthoz is vezetnek.

1934. június–július fordulóján, a „hosszú kések éjszakája” akció keretében Hitler legtöbb ellenfelét meggyilkoltatta; nemcsak az SA vezetését, hanem más ellenzékiet is a politikusok között, az egyházakban, a hadseregben és az értelmiség köreiből. Az akciót maga Hitler vezette. Bad Wisseben letartóztatta Röhmöt és alvezéreit, s a stadelseimi igazságügyi börtönbe vitte őket. Itt és Dachauban az SS még aznap közel 200 magas rangú SA-vezetőt lőtt agyon eljárás nélkül. Röhmre július 1-jén került sor: Gregor Strassert a Gestapo főhadiszállásának pincéjében lőtték agyon. Testvére, Otto már 1930-ban kilépett a pártból, és 1934-ben külföldre emigrált.

Goebbels mindenholnán törölte Ernst Röhm nevét és tetteit. Az NSDAP számára nem létezett többé. Goebbels korábbi „tévelygéseit” után véglegesen „megtért” Hitler környezetébe. Hitler

pedig kinevezte az SA vezetőjének Viktor Lutzét, a számára ártalmatlan oportunistát.

A Hitler négy évvel későbbi, kétórás Reichstag-beszédében emlegetett „vértelen forradalom” így több vonatkozásban hamis: megszépítően homályban hagyja a tényleges áldozatok számát, pedig az 1933. január 30-tól 1934. június 30-ig terjedő időszakban a meggyilkoltak száma 800–1200 főre tehető. A részletesebb cáfolatoktól eltekintve azon kijelentése sem állja meg a helyét, hogy „*ez volt talán az első forradalom, amelyben egy ablaküveg sem tört be*”: a Reichstag felgyújtása után rövidesen beszakadt az épület üvegekupolája... A párt gleichsaltiesa után pedig a társadalom következett. ♦

